

ARATÓ ILDIKÓ

Magyarok Uruguayban (1966–1975)

„...Íme az egyszerű és kristálytisza válasz tépelődéseinkre: miért akarjuk a tömérdek nehézség ellenére a külföldi magyarságot megtartani?

Az öröklét igénye miatt.”

„...Tárguljon hát a külföldi magyarság!... De ebben a tárgyuló magyarságban csak úgy lesz tartalom és értelem, ha mindig lesznek valakik, akik tisztán tudják sugározni magyar évezredek üzenetét a külső körök felé.”

„Ezért kell a magyar szó, a dal, a vers, a tánc és a magyar nép világlátásának ezernyi mozzanatban megnyilvánuló élménye. Ezért kell a magyar írás.

Ezért kellenek az itt valahol – ott összehajoló fejek.”

„Az öröklét igényével építhetjük csak fel a harmóniát önmagunkban és környezetünkben. S ha olykor Ady látomásai gyötörnek, vagy eltévedünk a Nagy Játék dolgainak fontossági útvesztőjében, találjanak el hozzánk József Attila szelid igéi:

Fölemelnek a napsugarak,

Isten megcsókolja minden arcom

És nagy rakott szekerek indulnak belőlem

A pusztaság felé.”

Bevezetés

A latin-amerikai magyar emigráció története egészen az utóbbi néhány évtizedig kevésbé volt kutatott terület, s leginkább a szegedi kutatók vállalták fel a feladatot. Az elmúlt évtizedek során számos értekezés született az argentinai és a brazil szórványmagyarságról, Dél-Amerika kisebb országaiban élő közösségeit azonban mellőzték. Írásunk e hiányt kívánja pótolni, amikor az uruguayi emigrációt vette vizsgálódásai tárgyául. Előljáróban azonban szólnunk kell a kutatás során felmerülő problémákról. A rendelkezésünkre álló források ugyanis – melyek alapvetően külügyi iratok – csak egyféle szempontú helyzetet láttatnak. Más forrásra nem támaszkodhattunk, mert a vizsgált időszakra vonatkozólag helyi magyar nyelvű sajtó már nem volt. Tájékozódásunk szerint az uruguayi magyar egyesületeknek nem maradt fenn saját levél- vagy irattára. Mindezért, bár forrásaink csak külügyi iratok és csupán egy látószögből világítják meg a témát, e forráshiány miatt információk értékük kiemelt jelentőségű.

¹ CSEH Tibor: „Az, hogy a magyarság megmaradjon...” Az öröklét igénye. *Diario Húngaro de America del Sur* (Délamerikai Magyar Újság) 1969. ápr. 26. III. évf. 99. szám

A korábbi időszakot kutatóknak e tekintetben szerencsésebbnek mondható a helyzete, hiszen ők nemcsak a külügyminisztérium aktáit tanulmányozhatták, hanem az akkor még létező-működő uruguayi magyar újságokat is olvashatták. Az 1970–80-as évek elejétől kezdve Latin-Amerika magyar közösségeit illetően e feltáratlan terület is kutatás tárgya lett. A Szegedi Tudományegyetem (illetve akkor még József Attila Tudományegyetem) Latin-Amerika kutatócsoportjában születtek meg az első nagyobb lélegzetű elemző tanulmányok. *Varga Ilona* kandidátusi értekezése volt az első komoly munka, *Magyar kívándorlás Latin-Amerikába a két világháború között* címmel. 1945 előtti jelenlétükről *Kovács Márta*² és *Torbágyi Péter*³ írt, a második világháború alatti részvételükről pedig *Anderle Ádám*⁴ publikált rövid tanulmányt. Legutóbb *Tari Adrienn* előadása szólt az uruguayi magyarokról. Beszámolójában az 1956 alatti uruguayi magyarság ténykedésére tért ki. Tarinak kivételes lehetősége volt *Gáspár Ödönnek*, a Magyar Nemzeti Bizottmány uruguayi megbízottjának New Yorkba küldött ez időbeli (1956–57) jelentéseit felhasználni, mely a MOL-ban található a *Bakách–Bessenyei*-különgyűjtemény részeként.⁵ Az uruguayi magyarok életéről mindeddig más tanulmány nem született, de az 1956 utáni periódus magyar közösségeiről más latin-amerikai országot illetően sem ismerünk tanulmányokat.

A téma feldolgozatlansága az ottani magyar kolóniákon belüli politikai és felekezeti elkülönüléssel is magyarázható. A bevándorlók között társadalmi és politikai-ideológiai téren is voltak különbségek. A montevideói magyar kolónia 1930-as évekre kialakult arculatát elemezve Kovács Márta tanulmánya szerint a következő csoportokat különíthetjük el:

1. Horthysta, konzervatív keresztény, „fajmagyar” antiszemita gondolkodásúak.
2. Liberális, demokratikus gondolkodású polgári körök. Nagyban befolyásolták a montevideói magyarság politikai nézeteit.
3. Munkás-kommunista csoportok. Szoros kapcsolatban álltak az uruguayi baloldallal.
4. Apolitikus magatartásúak. Ők a bevándorolt fizikai és szellemi szabadfoglalkozásúak rétegét alkották. Kizárólag önmagukkal törődtek.⁶

Általános jellemzőként említhető, hogy 1945 után a kommunista Magyarországot elismerő és a vele kapcsolatot tartó csoportokkal való párbeszédet a kolónia többi része élesen elutasította. A második világháború után az anyaországgal mindenféle köteléket megszakító nemzeti emigráció számára ugyanakkor jelentősen felértékelődött a múlt.

Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985 c. könyvében négy dátumot tart fontosnak e négy évtizedben. „Negyvenöt a kezdet, amikor a háború vége sok százezer magyart sodort ki Nyugatra. Negyvenhét jelzi a magyarországi demokratikus kísérlet kudarcát, a második menekülthullám elindulását és az emigrációs intézményrend-

² KOVÁCS Márta: Az uruguayi magyar emigráció a két világháború között és a két világháború idején. Szeged, 1993. Doktori értekezés, kézirat.

³ TORBÁGYI Péter: Magyarok Latin-Amerikában. Budapest, 2004.

⁴ ANDERLE Ádám: Felszabadulás és a latin-amerikai emigráció. Tiszatáj, 1971/4.

⁵ Dr. Gáspár Ödön külügyminisztériumi segédtitkár, majd pénzügyi titkár. Uruguayban az Hógar Húngaro és a Vöröskereszt bizottsági elnöke volt. TARI Adrienn: Az 1956-os forradalom uruguayi visszhangja. In: A magyar forradalom és a hiszán világ, 1956. Szerk: Anderle Ádám. Szeged, 2007.

⁶ KOVÁCS Márta: i.m.

szer kiépülését. Ötvenhat a magyar forradalom éve és a harmadik nagy exodus nyitánya. Hatvanháromban kezdődött, a megtorlás évei után, a magyar társadalom és a Nyugat felé való nyitás, az emigrációban a szembenállás enyhülése. Hetvenötben volt a helsinki konferencia, és nem sokkal később visszakérült Budapestre a Szent Korona, a nyugati magyarok körében észlelhetővé vált a politikai tevékenység térvesztése és a szellemi munka fokozatos térdyérése.”⁷

Az emigráció generációs szerkezete

Előljáróban fontosnak tartom a magyar emigráció és a szocialista magyar állam kapcsolatának elemzését. Forrásom az MSZMP Agitprop Bizottságának az emigrációról szóló határozata volt 1969-ből, amely a magyar (s köztük az uruguayi) emigrációt is jellemezte, az emigráció generációs szerkezetét is felvázolva. Az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága szerint:

a) „A kivándorolt első generáció mellett megtaláljuk a befogadó országban született második generációt, sőt nem egy országban felnőtt már a harmadik generáció is. Az első generáció a legtöbb országban kiöregedett, kihalt. Foglalkozásának jellegétől függően könnyebben vagy nehezebben illeszkedett be, de teljes hasonulásuk szinte lehetetlen volt.

b) A második generáció általában mohón igyekezett beolvadni, elvágva minden szálát, amely környezetét családjának bevándorlására emlékeztetné. Ez volt egyéni egzisztenciális érdekük is, sőt történelmi okok egész sora is ezt kívánta. Magyarország ugyanis a két világháborúban a befogadó országokkal ellentétes oldalon harcolt, ezért a magyar hangzású név, a magyar származás eleve gyanússá tehette őket környezetük előtt. Kivételt azok a rétegek képeztek, akiknek magyar ügyfélkörük volt (ld. ügyvédek, orvosok) vagy megtartották vallási kötelekeiket, illetve részt vettek baloldali magyar szervezetek életében. Ez esetben a második generáció tud magyarul és magyarnak vallja magát. Legkönnyebben a mérnökök, az orvosok, a technikusok és a szakmunkások találják meg a helyüket, míg a humán tudomány képviselői (pl. tanárok, színészek) szinte légüres térbe kerültek.

c) Az USA-ban közben felnőtt a harmadik generáció, akiket már nem terhel a második generációsok gátlása. A tapasztalat az, hogy a harmadik nemzedék már érdeklődéssel fordul gyökerei felé, kíváncsian kutatja családjá múltját. A harmadik generáció élénk figyelemmel követi Magyarország sorsát. Ők rendszerint már csak a befogadó ország nyelvén közelíthetők meg, kivéve, amikor egyetemi tanulmányaik során érdekeltté válnak abban, hogy nagyszüleiktől megtanult magyar nyelvtudásukat felelevenítsék.”⁸

A magyar állam és az emigráció kapcsolatának javulása

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1958-tól számos határozatot, intézkedést fogantatosított a magyar emigrációs politikában. Az emigrációval szembeni gyanakvás enyhülni látszott, 1963-tól a nyitás évei kezdődtek. Mindez az *Állami Emigrációs Bizottság* létrejöttében öltött testet, s teremtett kedvezőbb feltételeket a külföldi magyarsággal való kapcsolatban,

⁷ BORBÁNDI Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985, első kötet. Európa Könyvkiadó, 1989. 7–8.

⁸ MOL, MSZMP AB M-KS-288-41/127. őe., 1969. nov. 25. 3–4.

politikai és kulturális tájékoztatásában. Persze a propagandatevékenység is erősödött: a *Magyar Hírek* példányszáma az 1958. évi hétezerrel 80 ezerre növekedett. A Rádió „Szülőföldünk” adása növelte műsoridejét, az MTI-nél megindult a „Hazai Tudósítások” kiadása, számos más kiadvány került kiadásra és kiküldésre, pl. az „*Olvasókönyv*” és a „*Mér-földkő*” című antológiák. Néhány külföldi lojalis magyar egyesületben felléptek magyar művészek, esetenként megjelentek határon túli magyarok művei itthon.

A kapcsolatokat a Külügyminisztérium irányítása és felügyelete alatt a Magyarok Világszövetsége végezte. Az általuk kiküldött tájékoztató anyagok az emigráció körében általában népszerűségnek örvendtek. Lapjuk a *Magyar Hírek*, amelyet 80 ezer emigráns kapott meg. Ugyancsak 80 ezer példányban került kiküldésre a *Magyar Hírek Kincses Kalendárium*a. Kétszer 15 ezer példányban küldték szét a *Magyarország kézikönyvet* és három alkalommal ugyancsak 15 ezer példányban az *Évkönyvet*.

A külföldi magyarok politikai és kulturális tájékoztatásában nagy szerepet töltött be a Magyar Rádió „Szülőföldünk” című adása. A szerkesztőség elsősorban a következő kérdésekre fordított figyelmet:

- a Magyar Népköztársaság életének, munkájának bemutatása.
- „a külföldi magyarság lojalításra nevelése a Magyar Népköztársaság iránt”,
- tanácsadás a hazatérni szándékozók részére,
- „a reakciós emigrációs szervezetek leleplezése.”⁹

Az MSZMP 1969-ből származó elemzése és határozata alapján:

1. A magyar emigrációval való törődés elvi alapját mindenekelőtt a közös nyelv adta, és az azonos nemzeti kultúrához való kapcsolódás, a hagyományok megőrzése. A legfontosabb volt a kinti magyarság nyelvének és kultúrájának ápolása. A teendő, hogy a magyar nyelvi hagyományok és Magyarország iránti érdeklődés fenntartásával erősítsük az óhazához való kötődést.
2. A kulturális feladatok kidolgozásánál figyelembe kellett venni a második és a harmadik generáció problémáit is.
3. A másfél milliő nyugaton élő magyar a kulturális ellátás egyértelmű fejlesztését indokolta. Arra a megállapításra jutottak, hogy addig nem lehet hathatós segítséget kifejteni, míg megfelelő anyagi alapokkal nem rendelkeznek a gazdasági és a kulturális szervezetek.
4. Különbséget kellett tenni az állam, a kereskedelem és a társadalom eszközeivel elérhető módszerek között. Azokban az országokban, amelyekkel nem voltak hivatalos diplomáciai kapcsolataink, nagy szerep várt a kulturális külkereskedelem különböző formáira.
5. Az egyik leghatékonyabb eszköz volt a kulturális propaganda. Az emigráció zömének tudatát az emlékekre való támaszkodás jellemezte. A régi generáció ízlése, igénye nem igen fejlődött, hanem megállt egy szinten. Ellentétben az ifjabb nemzedékkel, akik figyelme egyre inkább kiterjedt az új szocialista Magyarország magas színvonalú alkotásaira. A munka során a magyarságtudat mindkét oldalát figyelembe kellett venni.

⁹ MOL, MSZMP AB M-KS-288-41/127. őe., 1969. nov. 25. 7–16.

6. A külföldi kulturális propagandával összefüggésben meg kellett teremteni az otthoni rokonok körében végzendő emigrációs propagandát is.
7. Általános követelménnyé vált: nagyobb mértékben támaszkodni az együttműködésre hajlamos emigráns csoportosulásokra.¹⁰

A Magyar Népköztársaság „politikai nevelői” tehát kidolgoztak egy programot, mely a koordinátákat is kijelölte.

A magyar imázs formálódása

Uruguayban él a legrégebbi magyar kolónia. Ez az ország már a XIX. század közepétől kedvelt célpontja volt a kivándorló magyaroknak, lévén demokratikus, fejlődő ország. Történetünk *Debály Ferenc*cel kezdődik, aki az uruguayi (és paraguayi) himnusz szerzője. Debály esetében „szerencsés partraszállásról” beszélhetünk, hiszen amikor 1838-ban, feleségével együtt nekivágott hosszú utazásának, célországként Brazíliát jelölték meg. Azonban sárgalázjárvány miatt sem Rio de Janeiróban, sem Santosban nem engedték őket kikötni, hanem Montevideóban értek partot. Ezután meg kell említenünk a '48-as emigrációt, melyről szól a szakirodalom, majd a Ganz-Mávag motorvonatai a következő mér-földkő. A motorvonatok korszerűsítésében nagy szerepet játszottak a magyar mérnökök. Ezek a felújított motorvonatok gyorsvonatként közlekedtek Montevideo és Punta del Este között már a két világháború között, s 1945 után is az uruguayi piacon maradt a magyar vállalat. Körülbelül 15-20 családról beszélhetünk a mérnökök kapcsán, akiknek az unokái még ma is élnek. A két ország között tehát kereskedelmi kapcsolat állt fenn, kereskedelmi kirendeltség működött Montevideóban.

Magyarország 1930-ban vette fel a diplomáciai kapcsolatokat Uruguayjal, hogy két esztendővel később létrejöjjön a Buenos Aires-i követség égisze alatt a montevideói magyar konzulátus. Ez 1942-ben megszűnt, az érdekvédelmet a svéd külképviselet látta el. A második világháború után a Magyar Népköztársaság és Uruguay megszakították a kapcsolatokat. A Magyarok Világszövetsége 1954-ben egyetlen nagy egyesülettel tartott fenn kapcsolatot; a Montevideóban székelő Uruguayi Magyar Kultúrközponttal. Újra 1956 márciusában jutott közös álláspontra a két kormány a kapcsolatok felvételéről, amikor is mindkét ország célja az új út, az új lehetőségek keresése volt. Az '56-os forradalom miatt azonban csak 1966-ban kezdte meg működését a montevideói magyar nagykövetség.

A kezdetek...

1968-tól megélenkült a postaforgalom a nagykövetség és a Külügyminisztérium között, s ettől az évtől a montevideói magyar egyesületek működését figyelemmel kísérte az uruguayi külképviselet. Jelentései alapján tudhatjuk, hogy a Magyarok Világszövetsége kapcsolatot tartott fenn az Uruguayi Magyar Otthon és a Montevideói Magyar Katolikus Egyházközség vezetésével. Részükre könyveket, hanglemezeket, népművészeti tárgyakat küldtek, amelyeket nagyon szívesen fogadtak.¹¹

¹⁰ MOL, MSZMP AB M-KS-288-41/127. őe., 1969. nov. 25. 17–21.

¹¹ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-001408/1968

1968-ból négy magyar egyesület működött. E tanulmány elején említett szerzők – Kovács Márta és Torbágyi Péter – írásai alapján térek ki ezek megalakulására, a hangsúlyt a tárgyalt időszakra (1966–1975) helyezem.

Uruguayi Magyar Kultúrközpont, ún. „Magyar Ház”

1939-ben alakult, megközelítőleg 150-180 taggal. Jelszavuk a magyar hazafiasság volt. A Központ tagjainak jó volt a kapcsolata a nagykövetséggel. E szervezet adta a magját azoknak a 30-40 éve kivándorolt magyaroknak, akik az otthoni nyomor elől menekülve itt is ragaszkodtak magyar hagyományaikhoz. Mivel régi kivándorlókról volt szó, az egyesület tagjai általában idősebb emberek, akiknek összejöveteleik inkább csak közös ebédekre és kuglizásra szorítkoztak. Koruknál fogva a tagok aktivitása lecsökkent, és egyikük sem vállalkozott arra, hogy fellendítse úgy a vezetést, mint a szervezeti élet színvonalát. Legtöbbjük nyugdíjas vagy szegény ember. Az egyesület saját klubhelyiséggel rendelkezett, amelynek állapota rengeteg kívánnivalót hagyott maga után. Kitakarítására csak a jelentősebb megmozdulások előtt került sor. Vezetősége egyszerű emberekből állt, akik áldozatok árán is próbálták a szervezeti életet fenntartani. Nehéz dolguk volt, egyrészt a tagok passzivitása, másrészt a köztük levő személyi ellentétek miatt. Sokan csak azért jártak el a hétfői rendezvényekre, hogy kártyázhassanak, kuglizhassanak. A szervezetnek heti félórás rádióadása volt, mely mindig tartalmazott magyarországi kulturális, sport- és egyéb híreket. Határozott politikai nézeteik nem voltak. A tagság egy részében élt a vágy, hogy ismét egyesítsék az élénk szervezeti életet élő magyar kolóniát.¹² A külügyi jelentések – előzményei miatt – „baloldali” jelzővel illetik őket.

Uruguayi Magyar Otthon (Hogar Húngaro del Uruguay)

Ezt az egyesületet az Uruguayi Magyar Kör és Sportklubból kiváló csoport hozta létre 1936-ban. A magyar kultúra terjesztését és a magyar haza iránti szeretet fenntartását tűzték ki célul. Hosszú időn keresztül e szervezet nem szimpatizált a nagykövetséggel. Összetételüket tekintve jelentős szerepet töltöttek be az egészen fiatalon kivándoroltak, illetve a második generáció képviselői. Élénk szervezeti életet éltek, s máig jól működő kultúracsoporthoz tartoznak. Rendszeresen mutatnak be magyar nyelvű előadásokat, s a tánc-csoport tagjai is sorozatosan léptek-lépnek fel. Az egyesület szintén rendelkezett kuglipályával, de asztalitenisz-termük és egyéb sporteszközeik is voltak. A Magyar Otthonnak jóval gondozottabb a klubháza. Fenntartásának érdekében többször bérbe adták, amiből javításokat is tudtak fedezni.

Az egyesület vezetősége részéről a legfontosabb kezdeményezés az a tény volt, hogy maga Gál László főtitkár és Farkas Dezső elnök vetették fel egy ún. „kerekasztal-konferencia” gondolatát, amelyen a Kultúrközpont és a Magyar Otthon vezetői megvitatnák esetleges ellentéteiket, valamint azok megoldási módját. Erre a találkozóra belső konfliktusok miatt nem került sor. A Magyar Otthon vezetőségén belül nem alakult ki egységes álláspontra. Farkas Dezső, de még inkább Gál László, aki a pozitívabb vonalat képviselte, minden valószínűség szerint szembetalálkozott a régi tagokkal, akik hallani sem akartak a Kultúrközponttal való semmiféle megbeszélésről. Ugyanakkor a Kultúrközponton belül is, elsősorban a vezetőség tagjai, Varga Árpád elnök és Rosenfeld György főtitkár elzárkóz-

¹² MOL, KÚM XIX-J-1-j-Uruguay-004382/67. sz. t., 1968. febr. 10. Montevideo

tak a Magyar Otthon elől.¹³ A nagyköveti jelentésekben ez az egyesület a „jobboldali” minősítést kapta.

Magyar Katolikus Egyházközség

Tagjai tulajdonképpen azonosak voltak a Magyar Otthon tagjaival. Ebbe a szervezetbe a templomba járók tartoztak. A két világháború között nem volt állandó, Montevideóban székelő plébánosuk. Az 1970-es években ezt a problémát orvosolni tudták, s az egyesület szellemi vezetője *Proszt János* lett. Az Egyházközség is rendelkezett saját klubhelyiséggel, kuglipályával. Épületük gondozott. A három egyesület együttműködésének – a nagyköveti jelentések szerint – itt volt a legnegatívabb a visszhangja.¹⁴

Zsidó Egyesület

A legtávolságtartóbbnak ez a közösség bizonyult, mely 1928-ban alakult az itt élő magyar anyanyelvű zsidókból. Egy órás időtartamú rádióadásuk volt. Gazdasági szerepüket tekintve nagyobb szerepet tölthettek be, mint a többi szervezet. Több jómódú üzletember és értelmiségi volt a tagok között. A jelentések arról szóltak, hogy minden kapcsolatépítéstől elzárkóztak, ezért, mint szervezettel, a nagykövetség nem tartott fenn velük kapcsolatot. E közösség tagjai ugyanis nem vallották magyarnak magukat, mindössze anyanyelvük magyar, egyébként zsidók, s hazájuk Izrael. Az egyesület nemzeti hovatartozása kérdésében elfoglalt álláspontja miatt a nagykövetség nem foglalkozott ezzel az egyesülettel, mint a magyar kolónia részével.¹⁵

Megemlíthetjük még a *Református Egyházközséget*, de nekik nem volt komoly egyesületi bázisuk. Ők alkották a legkisebb számú szervezetet.

Az uruguayi magyar kolónia legnagyobb problémája a megosztottság volt. Minden nyíltan vagy burkoltan politikai jellegű csoport a maga vezetése alatt szerette volna a kolóniát egyesíteni. A nagykövetség és mindhárom egyesület elfogulatlan tagjainak az volt a véleménye, hogy közös erőfeszítéssel sokkal eredményesebben fenn tudták volna tartani a magyar hagyományok és kultúra ápolását. Ez a helyzet azért is paradox és érthetetlen, mert a három szervezetnek sok közös ügye is volt, mint például az öregek házána fenntartása, a temetkezési vállalat, és az önszegélyező bank. A nagykövetség a maga részéről a magyar emigrációval kapcsolatos tevékenységében azt a célt tűzte ki maga elé – budapesti kezdeményezésre is –, hogy e szervezeteket közelebb hozza egymáshoz, s a háttérből is segítse azok együttműködését. E szándékuk megvalósításának érdekében *irányvonalat* dolgoztak ki. E téma a külügyi jelentésekben állandóan visszatér, s a jelentésekből az olvasható ki, hogy a nagykövetség egyfajta *tengely-szerepet* szánt magának.

A nagykövetség az együttműködést elsősorban kulturális területen szorgalmazta. „A magyar film a tagság körében a legjobb propaganda- és szórakoztató eszköznek minősült. Az iskola és a kultúracsoporthoz érzékeny pontja volt a Magyar Otthonnak és a vezetőségének,

¹³ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-004382/67. sz. t.

¹⁴ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-004382/67. sz. t.

¹⁵ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-004382/67. sz. t.

ezek munkájához nyújtott segítséggel a nagykövetség jelentősen maga felé fordította a tagság szimpátiáját¹⁶ – írta egy jelentés.

1968-ban a konzulátusnak az emigráció körében a legfőbb célkitűzése az volt, hogy a három társadalmi szervezet köré tömörülő magyarokat közelebb hozza a Magyar Népköztársasághoz – és egymáshoz. Az ideiglenes montevidói ügyvivő ebben az évben *Kraček János* volt, aki a következőképpen jelentett a nagykövetség emigrációs munkájáról:

„A beszámolási időszakban négy filmvetítést rendeztünk a három egyesület vezetőségének bevonásával. Mind a három egyesületet elláttuk rádióadásukhoz szükséges magyar vonatkozású hír- és tájanyaggal, hanglemezzel és iskolai tankönyvvel – továbbá a nagykövetségen meglévő kisszámú filmekből mindegyik egyesületnek kölcsön adtunk önálló filmvetítések rendezéséhez. Úgy a Kultúrközpont, mint a Magyar Otthon, mint a Katolikus Egylet rendezvényeire történt meghívásoknak eleget tettünk. A Kultúrközponttal a kapcsolatunk jó, a Magyar Otthon és a Katolikus Egylet vezetőségével a kapcsolatunk szívélyes és kölcsönösen jó szándékú. Jellemző, hogy 1967. október 23-ára, eltérően a korábbi évektől, semmiféle demonstrációt vagy megemlékezést nem rendeztek. Ezen eredmények elérésében jelentős része volt a Központnak és a Magyarok Világszövetségének, elvi irányító tevékenységének és a kért anyagok időbeni kijuttatásának.”¹⁷

...és a folytatás

Az 1970-es évek elejére a magyar emigránsok kezdtek beilleszkedni az országba, amint ezt *György Jenő* ideiglenes ügyvivő beszámolója is jelzi 1970 tavaszán:

„Az együttműködés új vonása, hogy annak útja már nem csupán a nagykövetségen keresztül vezet, hanem a lojális egyesületek rendelkeznek általánosan elfogadott fórummal, amelynek keretében ez részben megvalósulhat. A *Kossuth Lajos Emlékműbizottság*, amely hivatalosan is megalakult a három lojális egyesület képviselőiből, ma is létezik és tevékenykedik. Az emlékmű terve hosszú húzódás után úgy tűnik, a megvalósulás stádiumába lép, miután a Polgármesteri Hivatal hamarosan jóváhagyja, más utcaelnevezések megváltoztatásával egyetemben, Kossuth Lajos nevének adományozását egyik montevidói tercskének is... Megállapítható, hogy a Kultúrközpont vezetősége ma már sokkal helyesebben látja céljainkat, csökken a lojális egyesületekkel való együttműködést bírálók száma. Kétségtelen, hogy az Emlékműbizottságban elsősorban szervezési téren a Kultúrközpont képviselői a motor szerepét játsszák.

Meggyengült a Katolikus Egyházközség helyzete. Olyan hangok is vannak, hogy az egyesület hamarosan feloszlattja önmagát. Bár ennek több tény ellentmond, nem vitás, hogy az egyesület a leginkább kiöregedett, munkája nagyon akadozik. Fontos feladat lenne, hogy az egyesületi élet esetleges megszűnése esetén a tagság a Kultúrközpont vonzási körébe kerüljön...

A Magyar Otthonnal való kapcsolatainkhoz is új adalékot szolgáltatott az április 4-i fogadás, illetve filmkóktél. Tény, hogy objektív okok miatt Gál Lászlóval az eseményről nem tudunk beszélni, de az egyesület rádióján bementett meghívás szövegéből kitéűnt, hogy e napot nem kívánják velünk ünnepelni... A vezetőség legfontosabb tisztségviselői a film-

¹⁶ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-001408/1968

¹⁷ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-003393/1968

kotélon nem jelentek meg. Április 4-i fogadásunkon sem a Magyar Otthon, sem a Katolikus Egyházközség vezetői nem jelentek meg, csupán Prosztt tiszteletes kért elnézést távolmaradásáért egyéb okokra hivatkozva. Viszont a Református Egyházközség vezetőségének tagja, Tokaji Ferenc... kifogásolta, miért nem kapott a filmbemutatóra meghívót egyesületük is...

A filmkottétra... meghívót kapott Gutfrend László, a Zsidó Egyesület elmúlt évben választott titkára is. Az előadás utáni beszélgetés során a film nagy sikerére való tekintettel ajánlottuk, amennyiben kívánják, a *Köszívű ember fiaí* című vagy más filmet is rendelkezésükre bocsáthatunk. Gutfrend drámái hangon ecsetelte „megdöbbenését”, hogy Magyarországon együtt játszik Várkonyi Zoltán, Páger Antal és Kiss Ferenc, és arra hivatkozva tért ki a válasz alól, hogy egyesületbeli társait is valószínű, hasonló megdöbbenés érné...

Az évforduló megünneplésével kapcsolatosan meg kell jegyeznünk, hogy a korábbiakban ellenségesnek tekintett egyesületek félreérthetetlenül jelezték, e nap számukra nem ünnep, de ennek ellenére semmi olyan momentum nem merült fel, miszerint meg akarták volna zavarni rendezvényeinket. A tagság zöme viszont tekintet nélkül a vezetőségek állásfoglalásaira, szép számmal vett részt a kolónia részére rendezett rendezvényeinken, sőt kérték, hogy a jövőben is hasonló szellemben folytassuk munkánkat.¹⁸

Ez a jelentés is igazolja fentebb tett megállapításunkat a nagykövetség tengely szerepét tekintve. Ennek szervezeti kereteit tehát az 1970-ben megalakult Kossuth Lajos Emlékműbizottság adta. E munkából kimaradt a Református Egyházközség, amelynek vezetője Kovács Pál református pap volt. Nem vett részt a Bizottság ténykedésében a Zsidó Egyesület sem, amellyel a nagyköveti jelentések szerint a kapcsolatfelvételek rendre meghíúsultak.

Ez év augusztusában még sor került kiállítások megrendezésére is, nevezetesen a *Könyv és ezeréves Magyarország* című fényképkiállítására, és tervbe vették a Bartók Béla fényképkiállítás megrendezésének lehetőségét is. (A nagyköveti jelentésekből 1975-ig nem derült ki, hogy a lehetőségből valóság lett-e.) E kiállítások mindegyikét úgy szervezték meg, hogy azok az uruguayi közönség számára is élvezhetőek legyenek. Az ottani kritika a Jancsó-filmeket is nagyra értékelte.

A nagyköveti beszámolókból kitűnt, hogy továbbra is a Kultúrközpontot tekintették az uruguayi emigrációs politika bázisának. Ugyancsak kiolvasható, hogy szinte teljes egészében eltűnt a magyar egyesületek közti együttműködést akadályozó szellem.¹⁹

A jelentések szerint az egyesületek közötti együttműködés tekintetében a legmegbízhatóbb szövetségesnek a Katolikus Egyházközség bizonyult, mivel ez a szervezet tartotta fenn a legjobb kapcsolatot a másik két egyesülettel. Az Egyházközség továbbá hétvégi magyar iskola létrehozását is fontolgatta. Terveik szerint a gyerekek itt játszva, szórakozva tanulták volna meg a magyar nyelvet, ismerték volna meg a magyar hagyományokat, játékokat, a magyar nép történetét és kultúráját.²⁰

¹⁸ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-00744/1-1970. Montevideo, április 12.

¹⁹ MOL, KÜM XIX.J-1-j-Uruguay-1/19-002654-1970. Montevideo, augusztus 10.

²⁰ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-00535/6-1971. Montevideo, december 08.

Az első nagyobb szabású akció(k)

1970-ben felavatták a *Kossuth-emlékművet*. Ez igazolta, hogy a magyar kolónia kész áldozni a tradíciók megőrzése érdekében – rossz anyagi helyzete ellenére is.²¹

A sikeres Kossuth Emlékbizottság mintájára 1972-ben megalakult a Petőfi Emlékbizottság. Hivatása a Petőfi születésének 150. évfordulójára tervezett ünnepek megszervezése volt – a nagykövetség irányításával.²²

Érdeemes bővebben említést tenni a *Petőfi Emlékről*, *Szabó Gábor* ideiglenes ügyvivőhelyettes beszámolója alapján:

„Kitűzött programunknak megfelelően sikerrel zárultak a Petőfi Emlékév magyar kolónián belüli ünnepei. A központi rendezvényeken kívül az egyesületek Petőfi emlékestek keretében külön-külön is adóztak a nagy magyar költő és forradalmár emlékének, és magyar nyelvű rádióadásaikban rendszeresen közvetítettek Petőfi verseket és dalokat, illetve méltatták a költő munkásságát és hazafiságát. A magyar kolónia Petőfi Emlékbizottsága és a nagykövetség közreműködésével tartott Petőfi-emlékünnepek legutóbbi és egyben záró mozzanata az egyik montevideói Ifjúsági Klub 350 fős helyiségében június 9-én megtartott Petőfi-emlékest volt... A Petőfi fénykép- és dokumentumkiállítással, kulturális műsorral és filmbemutatóval egybekötött emlékest nagy sikerrel zajlott le... A kulturális műsorban a hétvégi magyar iskola 6–12 éves korú és a magyar kolónia felnőtt tagjai Petőfi-verseket és -dalokat adtak elő, és a Magyar Otthon ifjúsági táncsoportja színvonalas magyar néptáncokat mutatott be. Az emlékest a „*Szabadságharc katonája*” című rövidfilm és egy játékfilm bemutatásával zárult.

Július 25-én a Kultúrközpont, a Magyar Otthon és a Katolikus Egyházközség tagjaiból kitevődő Petőfi Emlékbizottságnak a nagykövetségen ünnepélyes keretek között rendezett záróülésen a Magyarok Világszövetsége nevében köszönetet mondtam munkájukért, amellyel elősegítették a Petőfi Emlékév sikeres és méltó megünneplését az uruguayi magyar kolóniában. Ez alkalommal javasoltam, hogy az egyesületek vezetői vitassák meg annak lehetőségét, hogy a korábbi Kossuth Emlékműbizottság és a Petőfi Emlékműbizottság mintájára egy egyesületközi koordináló-bizottságot hozzanak létre, amely a jövőben valamennyi magyar emigrációs egyesület képviselőinek részvételével rendszeres összejövetelein megvitatná az egész magyar kolóniát érintő kérdéseket, egyeztetné az egyesületek rendezvényeinek időpontját és közös akciókat, ünnepi megemlékezéseket szervezne az egész magyarságot érintő évfordulók, nevezetesebb események alkalmából. A jelenlevő egyesületi vezetők a gondolat megvalósítását hasznosnak, és szükségesnek tartották és megígérték, hogy a kérdést egyesületeik vezetőségi ülésein megtárgyalják. Ez ideig a Kultúrközpont és a Katolikus Egyházközség részéről értesültem az Egyesületközi Bizottság létrehozását illető pozitív döntésükről, természetesen az együttműködés és a bizottság tevékenysége alapelveit még az egyesületeknek közösen egyeztetniük kell. Valószínűleg látszik, hogy az Izraelita Egyesületnek a Bizottságban való részvételéhez még nem értek meg a feltételek.

A Petőfi Emlékév kapcsán tettünk lépéseket a Református Egyházközség vezetősége felé is... de a vezetőség, *Nagy Attila* kivételével, elzárkózott a kezdeményezés elől, és a nagy-

²¹ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-00535/1971. Montevideo, március 21.

²² MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-93-002018/1972

követség által patronált egyetlen Petőfi-émlékünnepélyen vagy rendezvényen sem jelent meg, és általában elzárkózik a nagykövetséggel vagy a Kultúrközponttal való kapcsolattól.

Kivételt képez a hétvégi magyar iskola, amelynek elnöke Nagy Attila.

Összefoglalva megállapítható, hogy a Petőfi Emlékév rendezvényei nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy az uruguayi magyar emigrációval kapcsolatainkat erősítsük és újabb kapcsolatok kiépítéséhez tegyünk kezdeményező lépéseket.²³

A nagykövetség által kidolgozott irányvonal ebben a jelentésben is visszatér. Talán érdemes ezt a tengely szerepet árnyaltan értelmeznünk.

Az 1974-es évre vonatkozóan sokoldalú tájékoztatást kaphatunk a magyar emigránsok életéről. A nagyköveti jelentések egyetértettek abban, hogy az egyik legfontosabb feladatnak kell tekinteni a magyar nyelv és kultúra ápolását, terjesztését, valamint a hétvégi magyar iskola működését. Az Állami Emigrációs Bizottság 1974. június 13-i ülésén a következőkről állapodott meg a nagykövetséggel:

1. Az uruguayi Iskolaszék támogatását a jövőben is folytatja.
2. A következő évben először rendeznének pedagógus-továbbképző tanfolyamot.
3. Az egyesületek a filmvetítő gép biztosításának problémáját bérlés útján oldják meg.
4. Az ifjúsági táncsoport táncruha kérését a Magyarok Világszövetsége fokozatosan teljesíti.²⁴

Szintén az egyesületek közötti közeledést szolgálta a „Március 15-e” *Teke-émlékverseny* meghirdetése, amely a nagykövetség patronálásával zajlott le. Mindhárom egyesület, a Kultúrközpont, a Katolikusok és a Magyar Otthon 10-10 fős csapattal vett részt a háromfordulós körmérkőzésben. E verseny sikerének jelentősége abban állt, hogy az utóbbi időben hagyományosan szembenálló két egyesület, a Magyar Otthon és a Kultúrközpont vezetősége hajlandó volt egymással együttműködni, és egymás klubhelyiségébe ellátogatni. Eredményesen szerepelt ekkor a Magyar Otthon ifjúsági néptánc- és dalszereplője, amely nagy sikert aratott; nemcsak a Magyar Otthon rendezvényein, hanem az uruguayi nagyközönség előtt is. Így például a montevideói Solis Színházban 1973-ban megrendezett európai néptáncfesztiválon és decemberben, a Népek Vására szabadtéri színpadán tartott műsoros előadás keretében.²⁵

„Felszabadulásunk 30. évfordulójának előestéjén...”

1975-ben a Magyar Népköztársaság nagykövetsége legfontosabb feladatának – amint azt a jelentések írták – a felszabadulás 30. évfordulójával kapcsolatos rendezvények megszervezését tekintette. Február 20-án a *Magyar Otthon* és a *Katolikus Egyházközség* vezetősége a nagykövetséggel egyeztetette ehhez kapcsolódó terveit, elképzeléseit.

„Napirenden szerepeltek a következő témák:

1. Hazánk felszabadulásának 30. évfordulójával kapcsolatos rendezvények szervezése.
 - fotókiállítás rendezése
 - egyesületek közötti tekeverseny megszervezése

²³ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-00501/1973. Montevideo, szeptember 03.

²⁴ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-003264/1974. Budapest, június 18.

²⁵ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-003264/1974. Montevideo, április 24.

2. Egyesületi Történeti Bizottságok megalakítása.

3. Az Iskolaszék és a hétfégi magyar iskola működésével kapcsolatos problémák és új elképzelések megvitatása.”²⁶

A nagyköveti jelentések tájékoztatást adtak a további fejleményekről is. Az első témával kapcsolatosan a Kultúrközpont vezetői vállalták, hogy április 13-án megnyitják a kiállítását. A tekeversenyt egyhangúlag helyeselte mindhárom szervezet. A Történeti Bizottságok megalakításának ötlete az Akadémiai Kiadótól származott, célja a magyar egyesületek történetének megírása volt. A nagykövetség tippjét, miszerint meghívnák Szabó László író-történész egy előadás megtartására, elismeréssel fogadták. Beszámolója a Latin-Amerikában élő magyarok helyzetét tárgyalta volna. Az Iskolaszék és a hétfégi magyar iskola feladatait illetően egyetértettek abban, hogy az eddigi eredményeket szinten kell tartani, illetve tovább kell lépni. A nagyköveti beszámolóból kitűnt, hogy a szervezetek vezetői igyekeztek az egész magyar kolónia érdekeit fegyelemben venni.²⁷

*

Az 1975. évi április 4-i megemlékezésekről bőszéggel tudósítanak a jelentések. A montevideói nagykövetség hivatalos fogadásán kb. 300 személy vett részt. A jelenlévők között ott volt számos országos hatáskörű szerv vezetője, hat miniszter és két miniszterhelyettes. Április 6-án a nagykövetség a magyar emigráció számára rendezett fogadást, melyen kb. 150-en vettek részt. Kivétel nélkül az összes(!) magyar egyesület vezetősége képviseltette magát: Kultúrközpont, Magyar Otthon, Katolikus Egyházközség, Református Egyházközség, magyarajkú zsidók.²⁸

„A fogadáson való magas szintű részvétel és a jelentős sajtóvisszhang magyarázható egyrészt, hogy Uruguay a nehéz gazdasági helyzete következtében, nyílt kommunistaellenes bel- és külpolitikája ellenére, érdekelt a szocialista országokkal való kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében, másrészt a nagykövetségnek a kétoldalú gazdasági kapcsolatok előmozdítását célzó rendszeres tevékenysége során sikerült magas szintű személyi kapcsolatokra szert tenni. Az ún. magyar rendezvények pedig a nagykövetségnek a magyar emigráció között végzett eddigi munkájának eredményességét és tartósságát tükrözik”²⁹ – kommentálta az eseményeket a külügyi jelentés.

Fontos szerepet kapott ez időben a *Magyar Hírek*, melyet a Magyarok Világszövetsége terjesztett. Ez az újság igen színvonalas volt, sokrétű híryanagot, cikkeket és fotóanyagot tartalmazott. Az innen kapott információk kulcsszerepet tölthettek be az uruguayi magyarság tájékozottságában, s kapocsként működött az emigráns magyarok óhazával való kapcsolatának fenntartásában. Ennek az újságnak az olvasóhoz való jutását az uruguayi kormány próbálta megnehezíteni, s általában „felforgató”-nak minősítette.³⁰

Ebben az időszakban magyar újságíró nem járt Uruguayban, mivel az uruguayi belügyi szervek által támasztott akadályok miatt a Dél-Amerikában járó, és Uruguayba is ellátó-

²⁶ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-191-002597/1975

²⁷ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-191-002597/1975

²⁸ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-162-003595/1975

²⁹ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-162-113595/1975

³⁰ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-19-00537/6-1972. Montevideo, szeptember 22.

gadni szándékozó publicisták vagy egyáltalán nem kaptak vízumot, vagy csak hónapokkal később érdeklődtek a hatóságok, hogy egyáltalán aktuális-e még az utazásuk.³¹

Befejezés

A következő szavak, mondatok még 1927-ből valók:

„...sajnos hiányzik belőlünk, magyarokból az összetartozandóság érzése... Vannak olyanok is, akik egyszerűen letagadják magyar mivoltukat... Becsületes törekvésünk, hogy a magyar név ezután ne legyen lebecsmérelt, hogy ne nézzenek cigányoknak bennünket.”³²

A nagyköveti jelentések és a fent idézett cikk tanulsága talán az lehet: a magyar emigránsok fő törekvése az volt, hogy biztos egzisztenciát és megélhetést teremtsenek a fogadó országban. E mellett azonban nem szakadtak el teljesen az óhazától, figyelemmel kísérték az ottani történéseket. Látható és láthatatlan szálakkal kötődtek gyökereikhez, s elsősorban a történelem és kultúra volt ennek „kötőanyaga”, mely segítette az elkülönült szervezetek közti közeledést.

Hosszú utat jártak be, míg lerombolták a magyar és magyar közé ékelődött válaszfalakat, s elmondhatták, *mi elsősorban magyarok vagyunk...*

Egyetérthetünk Borbándi Gyula értékelésével: „A legfőbb teendő továbbra is a meglévő keretek fenntartása, azoknak élettel való megtöltése, az egyházak, a cserkészek, az iskolák, az egyesületek és a kölcsönös kommunikációt biztosító újságok zavartalan működése. Mindehhez új feladatként társul a helyi magyar hagyományok ápolása, a tárgyi emlékek gyűjtése és megőrzése, a kolóniák történetének megírása és a magyarságtudományi ismeretekbe való beépítése.”³³

Utószó

Tanulmányom végén szükségesnek látszik Uruguay belpolitikai történéseinek bemutatása. Ezeknek az eseményeknek legalább jelzésszerű megismertetését fontosnak tartom, hiszen, a magyar emigráció életének bemutatása az események sűrűjéből lett kiragadva. E tények ismeretében lesz teljesebb a kép, amit vázolni próbáltam az előző oldalakon.

Erről a jelentések kevés támpontot adnak, így e probléma feltárásában dr. Dömény János nagykövet úr – aki a címben is tárgyalt időszak alatt Uruguayban dolgozott – szavaira hivatkozom, akivel interjút készítettem 2008 márciusában.

Uruguay 18 millió hektáron szétterülő pampa. Az ország területét Argentína és Brazília is magának követelte. A lakosság lassan gyarapodott, s a régi keletű bevándorlási folyamat az urbanizálódással együttesen nemzetté integrálta Uruguay népségét.³⁴

³¹ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-81t-002340/1973.

³² *Diario Húngaro del Uruguay* (Uruguayi Magyar Újság). Montevideo, 1927. március 27. I. évf. 1. sz.

³³ BORBÁNDI Gyula: Emigráció és Magyarország. Nyugati magyarok a változások éveiben, 1985–1995. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, 1996., 401.

³⁴ ARNAULT, Jacques: Latin-amerikai útinapló. Kossuth Könyvkiadó, 1970. 106.

A XX. század elején az uruguayi helyzet a gazdasági fellendüléssel párhuzamosan stabilizálódott. Az iparosítás ugyan lassan haladt előre, de a hús, a gyapjú, a nyersbőr exportja rendkívül jövedelmezőnek bizonyult.

Az első, majd a második világháború hatalmas pénzforrás volt az uruguayi nagybirtokosok számára. Akkoriban járta az a mondás, hogy Uruguay „a latin-amerikai Svájc”. Itt keresett menedéket a külföldi tőke. A kormány befogadta a politikai menekülteket. Az ipari munkások zöme európai bevándorlókból került ki. Az országban erős szakszervezeti mozgalom jött létre. Az 1950-es évek közepétől Uruguay – a nemzetközi kereskedelmi viszonyok megváltozása miatt – értékesítési nehézségekkel küzdött.³⁵

Uruguay adósságai és annak kamatai felhalmozódtak, a Nemzetközi Valutaalap (FMI) pedig közbelépett, követelve az uruguayi pénz leértékelését. Csupán 1967-ben hétszer értékelték le a pénzt. Az FMI-vel aláírt „intenciós” okmány belső politikai és gazdasági feltetelek megteremtésére kötelezte az uruguayi kormányt. A kormány taktikája az volt, hogy a rendkívüli állapot bevezetésével – 1968-ban – megbénította volna a szakszervezetek működését, illetve befagyasztotta volna a béreket.

Az 1960-as években – miközben erősödött a szakszervezeti mozgalom – a kormánynak kapóra jött a rendkívüli állapot fenntartására, hogy több, fiatalokból álló maóista csoportot leplezett le a rendőrség. E mozgalom, az ún. városi gerillák fegyveres ellenállása, *tupamaro* név alatt működött. (Az elnevezés a híres perui indián felkelés vezérére, *Tupac Amarura* utal.) Gyakorlati „tevékenységük”: betörések, ember- és bankrablások, röplapok terjesztése, fegyveres erők elleni támadások, stb. Szervezetüket Frente Liberación Nacional-nak (FLN) is nevezték, eszményképük Kuba volt.³⁶

A tupamarók gyakorlatilag kizárólag városokban működtek. A földrajzi tényező már csak azért is fontos, mert Uruguayban a lakosság négyötöde városokban élt.

1971-ben *Nin*, uruguayi nagykövet budapesti látogatása kapcsán elmondta, hogy a belpolitikában rendkívül zavaró a tupamarók jelenléte, amelyet ő általában szélsőségesnek minősített. Az ez év november 28-i választásokon tájékoztatása alapján új helyzet állt elő; az eddigi két tradicionális párt mellett (Colorado és Blanco Párt) megjelent egy harmadik erő is, a baloldal, amely a Széles Frontban szerveződött meg. Véleménye szerint, ha a baloldal szerzi meg a szavazatok többségét, sikerül a tupamarók tevékenységét lecsillapítani, ellenkező esetben azonban a szélsőségesek megerősödésével kell számolni.³⁷

1972 elejére eldőlt a választás: a Colorado Párt csekély többséggel ugyan, de nyert a választásokon. Az új elnök *Juan María Bordaberry* lett. A kormány tömegesen tartóztatta le a tupamarókat, az év közepére már kb. négyezer személyt fogtak el, ezret pedig elítéltek. A *tupamaro* szervezet nemcsak katonai szempontból szenvedett súlyos vereséget, hanem politikailag-ideológiailag is.

Ha tehát az uruguayi magyar emigrációról beszélünk az 1966–1975-ös periódusban, akkor életüket Uruguay történetének egyik legviharosabb korszakában kell elhelyeznünk, amelyet egy katonai diktatúra zárt le.

E szavakat átgondolva alapkérdésünkre is választ kaphattunk. Eszerint az uruguayi magyar kolóniát talán úgy lehetne a legjobban jellemezni, mint egy burokban élő zárt kö-

³⁵ KERÉKES György: Kubától Chilég. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 286.

³⁶ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-001058/2-1969

³⁷ MOL, KÜM XIX-J-1-j-Uruguay-002551/3-1971

zösséget. A befogadó ország politikájában nem vettek részt, az ottani lakossággal nem tartották a kapcsolatot, nem voltak szélsőséges politikai szervezeteik. Ez a főképpen Montevideóban élő magyar közösség polgári középosztály volt – mérnökök, orvosok, újságírók, szörmészek, szakmunkások, óráskok –, s a maguk kis közegében éltek mindennapjaikat. Élénk kulturális életet éltek, ld. a filmek és a tánc népszerűségét és összekötő kapcsolatszerepét. Emellett rádióadásai is voltak; a Kultúrközpont heti félórás adásidővel rendelkezett.

Összlétszámukat tekintve a jelentések kb. 10 ezer főre becsülték az 1960–70-es években az uruguayi magyar kolóniát, amely most, az 1956-os forradalom 50. évfordulója tiszteletére – mint erről Juan Martonyi tiszteletbeli konzul tájékoztatta az SZTE Hispanisztika Tanszékét – összegyűjtötte, és CD-n az egyetem Hispanisztika Tanszéke számára elküldte a magyar forradalom uruguayi sajtóban megjelent korabeli írásait.

